

DIGIPLAN

Småbarnspedagogiken i Karleby

Materialet har producerats med stöd av
ministeriet för utbildning och kultur.

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö

Undervisnings-
och kultur-
ministeriet

Innehåll

1. Digiplan för småbarnspedagogen i Karleby	2
2. Digital kompetens inom småbarnspedagogik	4
2.1 Nya läskunnigheter och digital kompetens.....	4
DIGITAL KOMPETENS INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKENS OLIKA DELOMRÅDEN.....	5
2.2 Mediefostran inom småbarnspedagogik.....	6
2.2.1 Medieforskning inom småbarnspedagogik	6
2.2.2. Medieproduktion inom småbarnspedagogik	7
2.3 Programmeringskunskande inom småbarnspedagogik.....	8
2.5 Beskrivningar för digital kompetens enligt ålder	10
3. Digital motion	11
4. Barnets rätt till digital kompetens inom småbarnspedagogik.....	13
5. Pedagogisk dokumentation	13
6. Digitala miljöer inom småbarnspedagogik	14
7. Tryggt på digistigen.....	15
7.1 Dataskydd	15
7.2 Upphovsrätt	16
7.3 Ansvarsfull användning av digitala apparater	18
8. Samarbetet med vårdnadshavarna	19

1. Digiplan för småbarnspedagogiken i Karleby

Digiplanen för småbarnspedagogiken i Karleby utgår från planen för småbarnspedagogik och dess syfte är att både fungera som ett verktyg för småbarnspedagogikens personal och att ta upp olika områden inom digital kompetens som en del av småbarnspedagogikens verksamhet och pedagogiska kompetens. Digital kompetens inom småbarnspedagogik innebär granskning av media på barns villkor, övning i mediekritik, produktion av innehåll, stöd för datalogiskt tänkande samt användning av digitala apparater då användningen är pedagogiskt motiverad. Värden som styr den digitala kompetensen i Karleby är **barnperspektiv, jämställdhet, säkerhet, aktivitet och att göra tillsammans.**

Digitala värden inom småbarnspedagogiken i Karleby

Barnperspektiv

- I mediefostran beaktas barnens önskemål och föremål för intresse
- Barnen övar sig på digital kompetens med hjälp av lek och kreativitet

Jämställdhet

- Alla barn får lika möjligheter att öva på digital kompetens på ett uppmuntrande, barnorienterat och tryggt sätt tillsammans med en vuxen.
- Varje enhet inom småbarnspedagogik har en egen digipeppare som handleder och uppmuntrar den övriga personalen och ser för egen del till att olika delområden inom digital kompetens syns i småbarnspedagogikens grupper i deras vardag

Säkerhet

- Småbarnspedagogikens personal är i sitt eget arbete medveten om faktorer i anknytning till upphovsrätt och informationssäkerhet.
- Barnen får handledning i ansvarsfull hantering och användning av apparater.
 - Vi bekantar oss i barngruppen med olika medier och övar på mediekritik samt på säkra digitala färdigheter. Barnen förstår riskerna i den digitala världen på ett åldersanpassat sätt utan att den digitala miljön väcker rädsla.
 - Digitala apparater används när de ger pedagogisk verksamhet mervärde. Användningen av apparater är pedagogiskt motiverad.

Fysisk aktivitet

- Barnen handleds inom småbarnspedagogik att använda digitala apparater med beaktande av rekommendationerna för fysisk aktivitet.
- I stället för passiv skärmtid väljs någon aktivitet, exempelvis orientering, gymnastik eller medieproduktion.

Att göra tillsammans

- Ett barn får handledning i användning av en apparat och är aldrig ensam vid apparaten.
- En vuxen handleder och övervakar det som görs och ger uppmuntrande respons.
- Barnen får delta i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av verksamheten.

2. Digital kompetens inom småbarnspedagogik

2.1 Nya läskunnigheter och digital kompetens

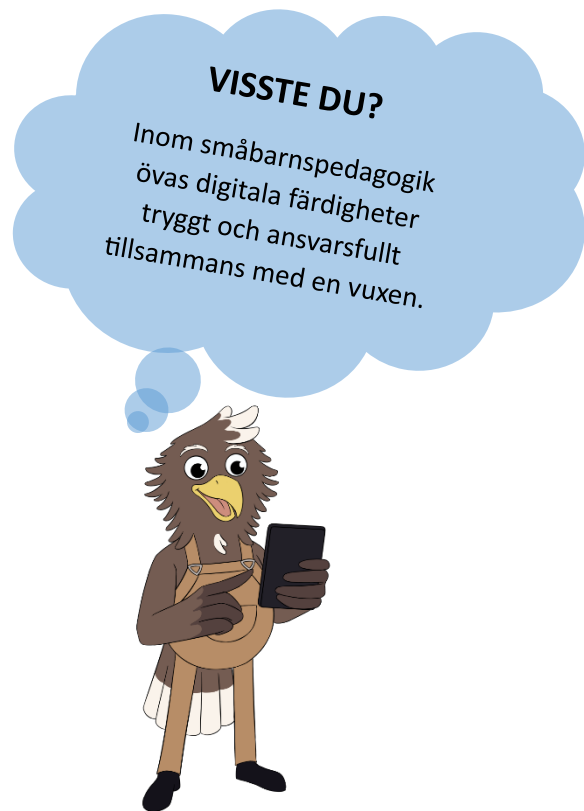
Barn växer upp omgivna av digitala apparater. Inom småbarnspedagogik erbjuder olika delområden inom digitalt lärande barn likvärdiga möjligheter att bekanta sig med den digitala världen på ett pedagogiskt och tryggt sätt utgående från barnet.

Kunskapsbeskrivningarna utgör de nationella linjedragningarna för digital kompetens. De stöder implementeringen av Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2022, Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2018 och Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014 på lokal nivå. (Planen för småbarnspedagogik 2022)

Digital kompetens behövs för kommunikationen mellan människor, för delaktigheten i samhället och för lärandet. Inom småbarnspedagogik övar vi på mediefostran, programmeringskompetens och digital kompetens. Huvudvikten ligger på medieforskning och övning i att producera eget innehåll, stöd för datalogiskt tänkande och problemlösning samt övning i digitala färdigheter. Inom småbarnspedagogik bekantar man sig med olika delområden inom digitalt lärande alltid tillsammans med en vuxen med vikten på det barnet är intresserat av, pedagogiskt lärande samt ansvarsfullhet och säkerhet i den digitala världen. Digitala apparater används när de medför mervärde för redan befintliga verktyg för lärande, och samtidigt övar vi på att använda apparater tryggt med beaktande av ergonomi och pauser.

Inom småbarnspedagogik vill man med digital kompetens stödja utvecklingen av barnets kreativitet och eget uttryckande samt multilitteracitet. Samtidigt får barnen handledning för trygg användning i den digitala världen.

Digitala kompetensbeskrivningar kopplas starkt samman med varje delområde i planen för småbarnspedagogik. Utgångspunkten i all övning av medie- och digitala färdigheter är barnets aktiva agerande och växelverkan.

DIGITAL KOMPETENS INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKENS OLIKA DELOMRÅDEN

Digital kompetens inom småbarnspedagogikens olika delområden

Jag och vår gemenskap

Vi bekantar oss tillsammans med media som intresserar mig.

Jag övar på multilitteracitet.

Jag får bekanta mig med många olika medier: sagor, dagstidningar och tv-program.

Alla barn har lika möjligheter att öva på digital kompetens.

Jag får delta i planeringen av digital verksamhet.

Språkens rika värld

Jag övar på olika former av uttryck också genom att använda digitala apparater i växelverkan med andra.

Jag övar på språkliga färdigheter bl.a. med pedagogiska applikationer.

Mina många uttrycksformer

Jag testar på att producera media och bearbeta innehållet.

Jag får använda digitala apparater till stöd för lek och kreativitet.

Jag övar på datalogiskt tänkande och problemlösning.

Jag får inverka på vad vi ska göra med digitala apparater i gruppen.

Jag växer, rör på mig och utvecklas

Jag lär mig ansvarsfull användning av digitala apparater och kommer ihåg att ta pauser. Jag använder inte apparater ensam.

Jag får testa på att röra på mig och motionera med hjälp av

teknologi: Jag bekantar mig med bl.a. QR-koder, undervisningsvideor och inspelning av verksamhet.

Jag lär mig säker verksamhet med media. Jag kan be om hjälp när det behövs.

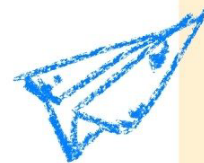
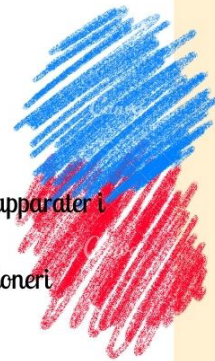
Jag utforskar min omgivning

Jag bekantar mig med digitala apparater och teknologi i min omgivning.

Jag får bekanta mig med hur apparater som intresserar mig fungerar.

Jag utforskar min omgivning med hjälp av digitala apparater.

Jag testar på kartapplikationer och orientering.

2.2 Mediefostran inom småbarnspedagogik

2.2.1 Medieforskning inom småbarnspedagogik

Mediefostran är en viktig del av både planen för småbarnspedagogik och mångsidigt lärande. I och med att digitala miljöer ökar och världen ändras är det viktigt att ta i beaktande hur media inverkar på barnets växande och utveckling. Vi bekantar oss med mediafärdigheter och multilitteracitet i samband med annan verksamhet, och inom småbarnspedagogik får barnen på ett åldersanpassat sätt öva på forskning, tolkning och utvärdering av media. Vuxna uppmuntrar barnen att berätta om medier de sett och om vilka känslor de väcker. Objekt som väcker barnens intresse utnyttjas i planeringen och förverkligandet av småbarnspedagogikens verksamhet.

Man kan också på ett åldersanpassat sätt öva på användningen av media vid anskaffning och utnyttjande av information. Inom småbarnspedagogik uppmuntras barn att förhålla sig nyfiket till medieinnehåll och att samtidigt vara kritiska: Det är viktigt att lära sig förstå vad som är sant och vad som kanske inte är det. Samtidigt handleds barnen att berätta och fråga om det de har sett och hört i media.

Exempel på mediefostran inom småbarnspedagogik:

- Med de minsta bekantar vi oss med bilder, ljud och berättelser. Barn får leva sig in i berättelserna med hjälp av lek.
- Med lite större barn tar vi upp medieinnehåll: *Vad intresserar barnen just nu? Vad är sant och vad är sagor och hur skiljer man dem från varandra?*

MEDIEBEGREPP

Media betyder kort sagt informationsförmedlare. Medieredskap är redskap som förmedlar meddelanden.

Sådana är exempelvis

- Dagstidningar
- Tv och radio
- Smarttelefoner, pekplattor och datorer

Alla meddelanden som produceras med medieredskap är **medieinnehåll**. Sådana är exempelvis böcker, serier, filmer, spel, nyheter och textmeddelanden.

Medieläskunnighet avser förmågan att förstå, tolka och utvärdera (kritiskt) olika medieinnehåll. Därtill innebär medieläskunnighet förmåga att själv producera medieinnehåll exempelvis med hjälp av fotografier, videor och illustration av sagobok. Dessutom omfattar medieläskunnighet förmåga att hantera media på ett tryggt sätt – kanske det viktigaste av allt.

- Vi tittar tillsammans på reklam och diskuterar skillnaden mellan att vilja ha, behöva och köpa.
- Vi tittar tillsammans på de sätt som olika djur- och könsroller presenteras i sagor.
- Vi övar på att förstå att media kan skapa färdiga föreställningar om saker för oss: På vilket sätt presenteras exempelvis vargen och haren i berättelser? Varför beskrivs de på olika sätt? Finns det "flickfärger" och "pojkfärger"?
- Vi läser böcker för barn – också böcker, serier och bilderböcker är en del av mediefostran!

GOD PEDAGOGISK MEDIEFOSTRAN INOM SMÅBARNSPEDAGOGIK...

... stärker barnets självkänsla och självförtroende i den digitala världen.

...lärar barnet tolkning av media och kritiskt tänkande.

...möjliggör barn lika möjligheter att öva på digitala färdigheter.

...stöder barnets trygghet och ansvarsfullhet i digitala miljöer.

...lärar barnet att skilja mellan sant och saga.

...stöder barnets kreativa uttryckande.

2.2.2. Medieproduktion inom småbarnspedagogik

Inom småbarnspedagogik stöds barnets egna aktiva aktörskap och kreativa uttryck och vi testar olika digitala hjälpmedel för produktion av innehåll. Vi fotograferar, gör egna videor och övar på att skapa lätta animationer. I produktionen av innehållet beaktas barnets delaktighet och barngruppens egna föremål för intresse. Samtidigt lär vi oss viktiga saker om upphovsrätt: *Vem får synas på min video? Vem har lov att använda ett foto som jag tagit?*

I medieproduktionen är det viktigt att barnen får stöd och uppmuntran att öva på nya färdigheter – vi skapar tillsammans något nytt!

EXEMPEL PÅ MEDIEPRODUKTION INOM SMÅBARNSPEDAGOGIK:

Barnet får öva på att fotografera och spela in videor

Barnet får pröva på att editera det som filmats: Hur ser videon ut i slowmotion eller baklänges?

Vi övar på att skapa animationer, exempelvis med StopMotion-teknik.

Vi planerar tillsammans gruppens egen dagstidning: nyheterna kan vara sanna eller helt påhittade.

Vi skriver manuskript och spelar in en egen film i smågrupp.

Vi testar på att skriva en egen sagobok tillsammans på nätet.

2.3 Programmeringskunnande inom småbarnspedagogik

Programmering betyder att man steg för steg ger exakta instruktioner om hur ett problem ska lösas. Det lönar sig att börja öva på sådant här datalogiskt tänkande redan inom småbarnspedagogik – det förbättrar kreativa problemlösningsfärdigheter samt förmågan till självständiga exekutiva funktioner.

Programmeringsfärdigheter som övas inom småbarnspedagogik är exempelvis klassificering av saker, att ställa i ordningsföljd och att identifiera vanliga strukturer. Allt det här ingår i baskunskaperna i programmeringskunnande och skapar grunden för och stöder utvecklingen av barnets datalogiska tänkande. Programmering betyder att man steg för steg ger exakta instruktioner om hur ett problem ska lösas. Inom småbarnspedagogik övar man på dessa färdigheter genom att exempelvis bygga upp instruktioner samt eventuellt med hjälp av leksaker som är åldersanpassade.

PROGRAMMERING

PROGRAMMERING betyder helt enkelt tydliga instruktioner som ges steg för steg för att lösa ett problem.

En algoritm är en enkel beskrivning eller instruktion som kan följas för att kunna lösa ett problem.

I programmering betonas logiskt tänkande. Inom småbarnspedagogik testas regelbundet återkommande saker och vi funderar på orsak-följd-förhållanden.

Logiskt tänkande hjälper barnet att iakttä sin omgivning och att dra slutsatser av verksamhetens följder och hur olika funktioner hänger ihop.

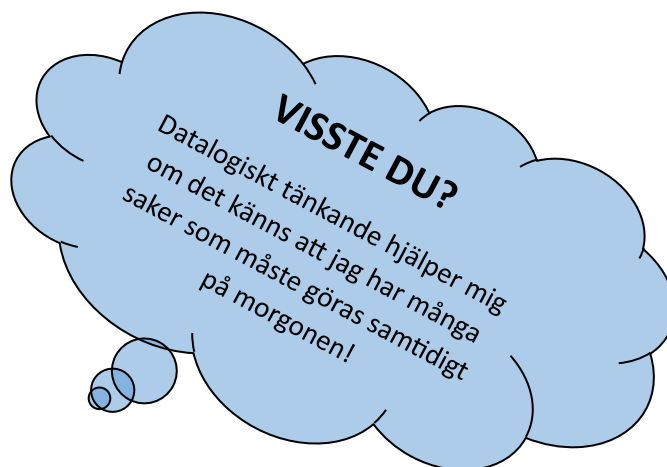
Till programmering anknyter starkt utveckling av nya versioner av något gammalt, dvs.

återanvändning och **remix** alltså omorganisering.

I programmering behövs förmåga att förundras, fundera på och lösa olika problem steg för steg. Övning av bra pedagogiskt programmeringskunnande inom småbarnspedagogik möjliggör att barnen på ett naturligt sätt i sina lekar kan öva på klassificering, jämförelser och ordnande. Stödandet av barnets datalogiska tänkande hjälper barnets egna exekutiva funktion och självständiga problemlösning. Det här samma datalogiska tänkandet behöver såväl en 3-åring som klär på sig ytterplagg som en skolelev som ansvarar för sina morgonrutiner.

PROGRAMMERINGSKUNNANDE INOM SMÅBARNSPEDAGOGIK KAN INNEBÄRA...

- byggande av legokonstruktioner enligt modell
- klassificering av leksaker enligt storlek, färg eller modell
- övning i att sätta det man själv gör i ordningsföljd: I vilken ordning klär man på sig när man går ut? I vilken ordning görs morgonrutinerna?
- "programmering" av en kompis att göra något, t.ex. att ta ett glas vatten genom att ge en tydlig instruktion åt gången.
- forskning i hur olika maskiner fungerar
- byggande av små teknologiska apparater. Ska vi pröva på att bygga en ballongbil?

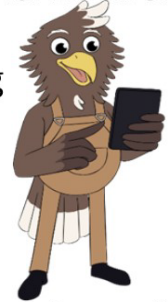
2.5 Beskrivningar för digital kompetens enligt ålder

Som 0-3-åring...

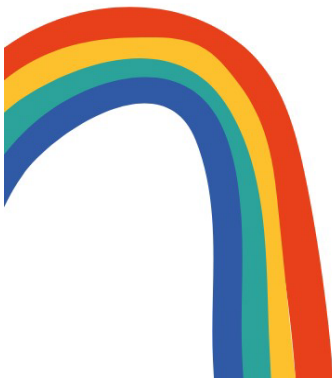
- Jag bekantar mig med olika medier: bilder, sagor, spel och ljud
- Jag forskar och namnger digitala apparater i min omgivning
- Oföränderlighet är viktigt för mig! Jag ordnar alltid mina leksaker på samma sätt.
- Jag gör små konstruktioner enligt modell.
- Jag övar på ordning och ordnar exempelvis enligt färg och storlek.
- Jag räknar mängder.

Som 4-5-åring...

- Jag övar redan på att bygga enligt större modeller
- Jag upptäcker och bygger återkommande serier
- Jag bekantar mig med åldersanpassade pedagogiska applikationer
- Jag övar på problemlösning i vardagliga situationer och på att sätta funktioner i ordningsföljd
- Jag bekantar mig med fotografering och videoinspelning
- Jag övar på att följa regler.

Som 6-åring...

- Jag får producera och bearbeta olika medieinnehåll
- Jag övar på medieläskunnighet och källkritik: Jag lär mig identifiera vad som är sant och inte sant av det jag ser
- Jag övar på problemlösning i vardagen, i lekar och spel
- Jag förstår reglers betydelse.

3. Digital motion

Alla enheter inom småbarnspedagogik i Karleby ingår i programmet Småbarnspedagogiken i rörelse. Programmets syfte är att stödja barnets fysiska aktivitet under dagen i småbarnspedagogik.

Barn under 8 år borde dagligen ha tre timmar fartfylld och lätt motion. Av dessa tre timmar borde två timmar motion infalla under dagen för småbarnspedagogik. Dessutom borde man både inom småbarnspedagogik och hemma se till att barnet tar pauser under längre stunder av stillasittande. S.k. passiv skärmtid, exempelvis filmtittande, borde enligt WHO:s rekommendationer begränsas till mindre än en timme om dagen, och då måste man också se till att platsen är upplyst och att avståndet till apparaten är lämplig. (MLL 2023, Undervisnings- och kulturministeriet 2016).

Bild 1. Rekommenderad fysisk aktivitet under de första åren. Utbildningsstyrelsen 2016.

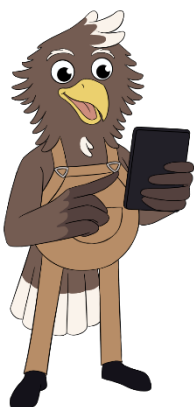
Också digital kompetens kan utövas med beaktande av motionsrekommendationerna, och i Karleby har man velat parallellt med ny läskunnighet ta fram möjligheten att utöva digitala färdigheter under aktiv motion och lek tillsammans med andra. Digitala färdigheter behöver inte innebära passiv användning av apparat! Aktiva digitala färdigheter innebär att man beaktar både ergonomi och pauser och att fysisk aktivitet utökas vid övning av ny läskunnighet: Man kan öva på produktion av egen media genom fotografering under skogsutflykt och man kan testa programmeringskunskanden exempelvis genom att steg för steg instruera en vuxen med förbundna ögon över en gårdsplan.

I stället för enbart skärmtid strävar vi inom småbarnspedagogik till att koncentrera oss på att aktivt och tillsammans lära oss digital kompetens; apparater är ett bra hjälpredskap för barns kreativitet då man i en smågrupp exempelvis spelar in en video om dagens verksamhet. Aktiva nya läskunnigheter inom småbarnspedagogik är också att läsa sagor, att namnge mediegestalter och att tryggt diskutera digistigen.

Inom småbarnspedagogiken ser vi till att också övningen av digital kompetens omfattar gemensam funktionell verksamhet.

DIGITAL MOTION KAN VARA...

- ... QR- eller fotoorientering
- ... fotografering under utflykter och händelser med barnet som fotograf
- ... motion i takt med gymnastikvideo
- ... fotografering av sätt att röra på sig och av motionsgrenar
- ... mätning av hur långt man gått och bekantande med kartor
- ... pauser i användning av apparater: "vi hoppar, viftar och skakar händerna och benen emellanåt så orkar vi bättre"

VISSTE DU? Tecken på för mycket skärmtid är huvudvärk, rastlöshet och ovillighet att leka eller att ge bort apparaten. Då är det dags för en paus och en nypa frisk luft!

4. Barnets rätt till digital kompetens inom småbarnspedagogik

Alla barn och unga har rätt till digital kompetens. Digiplanens syfte är att förmedla beskrivningar på digitalt lärande så att varje barn får likvärdiga möjligheter att öva på digitala färdigheter. Småbarnspedagogiken borde erbjuda varje barn kreativa och experimenterande sätt att uttrycka sig samt möjligheten att bekanta sig med den digitala världen och tolkningen av den. Varje barn inom småbarnspedagogik borde dessutom få handledning i att agera ansvarsfullt och tryggt i digitala miljöer.

UNICEF beviljade Karleby 1.9.2020 utmärkelsen Barnvänlig kommun. Som barnvänlig kommun har Karleby förbundit sig till att främja barns rättigheter och jämställdhet. I bakgrunden finns FN:s konvention om barnets rättigheter vars huvudprinciper är att

- barn får inte diskrimineras
- barnets bästa måste beaktas
- barn har rätt till liv och utveckling
- barnets åsikt ska respekteras

Barnets rättigheter har beaktats även i utvecklingen av digital kompetens inom småbarnspedagogik; de åldersanpassade målen för kunnandet har satts upp med beaktande av barnets delaktighet, trygghet och jämlikhet.

5. Pedagogisk dokumentation

Pedagogisk dokumentation är en arbetsmetod för att planera, genomföra och utvärdera småbarnspedagogik. Pedagogisk dokumentation görs tillsammans med barnet och möjliggör också vårdnadshavarnas delaktighet i planeringen och utvärderingen av verksamheten. Pedagogisk dokumentation berättar framför allt om barnet: vad barnet är intresserat av, barnets växande och utveckling.

Barnet kan själv delta i pedagogisk dokumentation. Hen kan berätta, teckna, fotografera eller leka det som intresserar. Barnets dokumentation sparas exempelvis i barnets elektroniska portfolio. Då det som barnet gjort samlas och dokumenteras kan dessa dokument utnyttjas i barnets plan för småbarnspedagogik. Den pedagogiska dokumentationen lyfter fram det som barnet lyckats med, styrkor och kunnande. Det är viktigt att barnet får vara med och spara dessa stunder.

- Barnet kan beskriva sina favoritlekar, utflykter eller händelser
- Bilder från verksamheten kan samlas på en vägg till en "konstutställning". Man kan ta med ord från favoritsånger och namn på böcker.

- Barnen kan delta i planeringen av verksamheten exempelvis under regelbundna barnmöten: På så sätt blir verksamheten sådan som barn vill ha den.
- Det finns tillgång till gratis utbildning i **kamerapennans pedagogik**: Kamerapennans syfte är att låta barnet uttrycka sig själv och sin kreativitet genom inspelning.
- Man kan göra en film om pedagogisk verksamhet exempelvis med hjälp av iMovie.
- Man kan fråga vårdnadshavarna om barnens föremål för intresse exempelvis med en kort google forms-enkät som kan öppnas med en QR-kod som finns i tamburen

6. Digitala miljöer inom småbarnspedagogik

Digitala apparater som används inom småbarnspedagogik är arbetstelefon, bärbar dator, pekplatta, ljudåtergivningsystem och exempelvis en projektor, pekskärm och kamera. Med tanke på dataskydd är det viktigt att de digitala apparater som används har skaffats för arbetet i enheten för småbarnspedagogik. För planeringen av tiden inom småbarnspedagogik och för sändning av barns foton till vårdnadshavarna används gemensamt överenskomna, datasäkra applikationer. Det ska också finnas ett samtycke till delning av allt material.

Eftersom digitala miljöer ingår i barnens vardag är det viktigt att man bekantar sig med dem på ett åldersanpassat sätt redan inom småbarnspedagogik. På så sätt skapas grunden för att barnet när det är något äldre använder apparaterna ansvarsfullt och ber vid behov en vuxen om hjälp.

Inom småbarnspedagogik får barnet sin första kontakt med en smarttelefon, pekplatta och dator och lär sig att de här apparaterna ska användas med omsorg. Barnet får bekanta sig med den digitala dokumentationen av den egna lärandeprocessen och övar på att använda digitala apparater på ett mångsidigt och tryggt sätt.

Man kan också bekanta sig med internet tillsammans med barnen inom småbarnspedagogik. Googles Safe Search-sökalternativ filtrerar bort de flesta innehållen som inte lämpar sig för barn. Den är dock inte 100 % säker, därför är det att rekommendera att en vuxen alltid först bekantar sig på förhand med materialet som man ska bläddra i/titta på. Internets sökfunktioner intresserar de flesta eleverna i årskurserna 1–6, därför är det bra att först bekanta sig med dem tillsammans med en vuxen.

7. Tryggt på digistigen

7.1 Dataskydd

Det är viktigt att personalen inom småbarnspedagogiken i Karleby är medveten om faktorer som anknyter till dataskydd och upphovsrätt och beaktar dem i sitt arbete. Den här informationen kan man på ett åldersanpassat sätt även förmedla till barnen så att också de blir medvetna om sin egen och andras upphovsrätt när de lär sig om den digitala världen.

Barnets deltagande i småbarnsfostran är inte sekretessbelagd information. Sekretessbelagda är däremot

- **Barnets plan för småbarnspedagogik**
- **Barnets behov av stöd och stödåtgärder**
- **Uppgifter om hälsa, förmögenhet eller personliga omständigheter**

Nödvändig information för att anordna småbarnspedagogik kan överlåtas till en annan myndighet, exempelvis vad gäller barnets stödåtgärder.

I planen för småbarnspedagogik införs bara sådan information som är väsentlig för ordnandet av småbarnspedagogik. Småbarnspedagogikens personal, även studerande, kan läsa planen för småbarnspedagogik om de behöver information i sitt arbete/sina studier. Sekretesskyldigheten kvarstår också efter avslutat anställningsförhållande eller slutförda studier.

Vårdnadshavarna ska informeras om fotografering av barnen; barn kan filmas då verksamheten är pedagogiskt motiverad. Vårdnadshavarna ska begäras ett separat samtycke till att foton delas.

Allt material som barnen producerat ges med hem då tiden i enheten för småbarnspedagogik tar slut. Också bilder på barnen och annat material avlägsnas från digitala apparater. Barnens planer för småbarnspedagogik ska förvaras bestående och de förvaras i enlighet med arkiveringsplanen.

7.2 Upphovsrätt

Upphovsrätten till ett verk, exempelvis en teckning, börjar automatiskt när ett verk har skapats, och det är alltid den som skapat verket som har upphovsrätten. Upphovsrätten till ett fotografi hör till fotograferaren. Tillstånd att publicera eller dela ett fotografi exempelvis elektroniskt ska begäras av både fotografen och alla personer som syns på bilden. Oberoende av ålder har ett barn alltid upphovsrätt till sina egna verk. När det gäller minderåriga barn ska publiceringstillstånd begäras av vårdnadshavare, men att begära tillstånd av ett barn på ett åldersanpassat sätt stöder barnets stig till digitalt lärande och hjälper barnet att bli medvetet om hur fotografier och verk ska hanteras.

Med Kopiostos kopieringstillstånd får man kopiera och digitalisera för undervisnings- och forskningsbruk fotografier från nästan alla tryckta och digitaliserade publikationer såväl bland inhemska som utländska publikationer. Också bildmaterial som finns fritt på nätet kan kopieras eller sparas i barns projektarbete eller som komplettering till undervisningsmaterial. Bildmaterial kan också bearbetas i liten grad med Kopiostos tillstånd, exempelvis lägga till observeringsmarkeringar, cirklar eller pilar. (Kopiraittila 2023)

Upphovspersonen kan tillåta användningen av exempelvis ett foto med en **Creative commons-licens, dvs. CC-licens**. Ett verk som är försett med en CC-licens får användas på det sätt som upphovspersonen tillåter, exempelvis fritt, för eget bruk eller icke-kommersiellt. Försäkra dig alltid om att du använder CC-licenserat bildmaterial eller exempelvis videolänkar på det sätt som användningen av bildmaterial tillåts i CC-licensen. I Googles bildsökning kan du välja *Verktyg* och

Användarrättigheter: Creative Commons-licenser för att få fram bilder som har CC-licens. En bild som saknar CC-tecknet får inte användas utan att begära tillstånd av upphovspersonen. Man måste vara noggrann med upphovsrätter också då material delas i ett slutet nät.

Länkning är tillåtet då det i samband med länken framgår tillräckligt tydligt att användaren förflyttas till en ny sida.

Program i Yle Arenan och **Yles Levande** arkiv får visas inom småbarnspedagogik. Det måste kontrolleras i musikens och ljudböckers streamingtjänster om licensen berättigar till personlig användning eller offentligt framförande. På nätet kan man hitta musik i olika streamingtjänster, exempelvis Spotify. Om det bestäms i tjänstens användarvillkor att tjänsten får användas enbart för personligt bruk, såsom i tjänsterna Spotify Free och Premium, är det i strid med användarvillkoren att spela den musiken via ifrågavarande tjänst inom småbarnspedagogik (Kopiraittila 2023).

Att spela musik exempelvis i bakgrunden till själv inspelade videor förutsätter tillstånd av musikens rättsinnehavare (Kopiraittila 2023). Det lönar sig att i videor använda programmens egna ljudeffekter och soundtrack. **På värfester och i musikuppföranden** måste det beaktas att för publikfester gäller strängare instruktioner än för delning av material i en grupp.

I all återgivning av video, ljud och musik ska **sådana apparater användas som skaffats för arbete**. Egna personliga apparater ska inte användas.

Får i regel användas	Får användas på vissa villkor	Får i regel inte användas
----------------------	-------------------------------	---------------------------

Material	Användning i barngrupp inom småbarnspedagogik
Ett verk som barnet själv gjort	Får användas med tillstånd av vårdnadshavaren. Tillstånd måste också frågas av barnet.
Kopiering eller utskrivning av del av skriftligt material	Får användas med kopieringstillstånd då du kopierar/skriver ut bara en del av verket.
Material vars upphovsperson är känd	Tillstånd direkt av upphovspersonen eller skilt tillåten användning med CC-licens.

Yle Arena och Levande arkivet	Får användas fritt.
Filmer	Filmer som distribueras får inte visas.
Korta lån eller citat	Får användas, ange upphovspersonen.
Musikstycken (cd-skiva, mp3 osv.)	I grupp/i undervisningssituation får musik spelas (cd-skivor, via datorn eller mp3-spelare). I offentliga tillställningar måste man ha tillstånd av låtens upphovsperson.
Foto eller video som ett barn tagit/spelat in	Barnets(/vårdnadshavarens) tillstånd samt tillstånd av personer som ev. syns på foto.
Streamingtjänster (ljudböcker, musik)	Ofta tillåter streamingtjänster med månadsavgift enbart personlig användning privat. I en barngrupp får man bara använda streamingtjänster som köpts för småbarnspedagogik.
Bläddring på Internet	Man får bläddra i webben t.ex. med hjälp av en kanon. Materialet måste visas direkt från webbsidorna och får inte sparas på något annat ställe.
Göra bildcollage (t.ex. klippa bilder ur dagstidningar för eget bruk)	Det är tillåtet att använda små enskilda bilder som inte direkt anknyter till ett originellt verk. Användningen är tillåten exempelvis när man vill göra ett bildcollage.

7.3 Ansvarsfull användning av digitala apparater

Inom småbarnspedagogik övar vi på ansvarsfull användning av apparater tillsammans med barnen:

- **Apparaten sätts på och stängs av på rätt sätt.**
- **Apparaten används i en bra ergonomisk ställning på tillräckligt avstånd och skärmens ljusstyrka samt ljudstyrka regleras vid behov.**
- **Användningen av apparaten får inte störa andra.**

- **Man ska vara försiktig när man flyttar på apparaten: Man får inte titta på skärmen samtidigt som man går.**

I användningen av digitala apparater beaktas aktiv växelverkan, och barnet får aldrig använda en apparat ensam utan en vuxens närvaro och tillsyn. Inom småbarnspedagogik gynnas digitala miljöer som uppmuntrar till att röra på sig samt sådana applikationer som medför mångsidighet och nya dimensioner i förverkligandet av planen för småbarnspedagogik: Exempelvis en småfilm som barnen skrivit manuskriptet till och filmat stödjer barnens delaktighet, kreativitet, planmässighet, möjligheter att uttrycka sig själva samt att arbeta tillsammans med andra.

När digitala apparater används ska man också se till att det finns pauser i tittandet på skärmen på så sätt att när digitala miljöer används får barnet möjlighet till aktiv verksamhet.

Upphovsrätter diskuteras med barnen på ett åldersanpassat sätt och man begär också tillstånd att fotografera barnet och att skicka fotot. När digitala apparater används diskuteras också varför vi bara använder säkra applikationer och varför apparater alltid borde användas tillsammans med en vuxen.

I arbetet använder personalen bara enhetens egna apparater som är uppdaterade och i vilka datasäkerheten är i skick. Personalen behärskar applikationerna som anknyter till arbetstid och barnens närvaro samt informationssäker användning av sina egna koder. Personalen behärskar användningen av applikationer som används tillsammans med barnen samt känner till anvisningarna om hurdana digitala apparater och applikationer samt videor och program de kan använda i sitt arbete. Inom småbarnspedagogik visas bara innehåll som beaktar ålders- och utvecklingsnivån med beaktande av upphovsrätter. Personalen är medveten om innehållet i nya läsfärdigheter och delar i enheten med sig av verksamhetsmodeller som upplevs vara bra.

8. Samarbetet med vårdnadshavarna

Medieinnehåll och -apparater som finns hemma utgör en del av barnets uppväxtmiljö. Föräldern har en viktig uppgift att bekanta sig med mediemiljön tillsammans med barnet och besluta vilken medieanvändning är lämplig för barnet. Barnet gillar ofta sagor, ljudsagor och filmer samt önskar ofta att de kan bekanta sig med medierna tillsammans med en vuxen. Berättelser ger barn inspiration till lekar och växelverkan med andra, och genom att bekanta sig med bilder och sagor stöds barnets

språkliga utveckling. Det är bra om en vuxen följer med barnets användning av media och bekantar sig med medieinnehållet tillsammans med barnet.

Inom småbarnspedagogik är det viktigt att berätta för vårdnadshavarna hur och varför vi övar på digital kompetens och exempelvis hur barnen använder digitala apparater. Det är fint om pedagogisk dokumentation kan visas också för vårdnadshavarna exempelvis genom temporära "fotoutställningar". Även vårdnadshavarna kan delta i planeringen av verksamheten exempelvis genom att tillsammans med barnet fotografera objekt som intresserar barnet hemma och sedan skicka foton till gruppen för småbarnspedagogik.

I början av verksamhetsperioden ska fotograferingstillstånd begäras av alla vårdnadshavare. Allt elektroniskt material mellan hemmet och enheten för småbarnspedagogik skickas via datasäkra kanaler.

KÄLLOR OCH MERA ATT LÄSA

UBS 2023. Pedagogisk dokumentation. <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/pedagogisk-dokumentation>

Undervisnings- och kulturministeriet 2016. Glädje, lek och gemensamma aktiviteter. Rekommendationer för fysisk aktivitet under de första åren. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2016:24. Tillgänglig:

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75628/okm24.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

MLL 2023. Sopiva ruutuaika. Www-sivusto. Viitattu 27.5.2023. Tillgänglig på finska:

<https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/hyvinvointia-digiajassa/sopiva-ruutuaika/>

Kopiraittila 2023. Kopiraittilan koulu. Www-sivusto. Tillgänglig: <https://kopiraittila.fi/>

Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2022. Utbildningsstyrelsen. Tillgänglig:

<https://www.oph.fi/sv/statistik-och-publikationer/publikationer/grunderna-planen-smabarnspedagogik-2022>